

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 15 mars 1918 kl. $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inställande av militärövningarna tills vidare under år 1918, dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt jordbruket av bättre tillgång på arbetskraft genom medgivande i större utsträckning åt värnpliktige av ledighet från vapentjänst.

I tvenne uti riksdagens andra kammare avgivna och till kammarens *Motionerna.* femte tillfälliga utskott hänvisade motioner, nr 172 av herr *Johansson* i Sollefteå m. fl. och nr 234 av herr *Öberg*, har hemställts, att riksdagen i syfte att främja jordbrukets behov av arbetskrafter under nu rådande exceptionellt svåra förhållanden med hänsyn till livsmedelstillgången i landet, skulle uttala sig för att de under innevarande år övade värnpliktige i viss utsträckning finge användas i jordbrukets tjänst. Sålunda yrkas i motion 172 »att riksdagen för ett allmännyttigt utnyttjande av landets nuvarande livsmedelstillgång samt främjande under instundande sommar av största möjliga produktion av livsfrönödenheter ville hos Kungl. Maj:t begära, att militärövningarna måtte tills vidare under innevarande år i sin helhet eller i väsentlig mån inställas», och i motion 234, efter det att i motiveringen framhållits betydelsen av att arbetskraft tillföres jordbruket genom permission av värnpliktiga, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huru och på vad sätt ifrågavarande syfte bäst kan möjliggöras.»

Beträffande motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 13 saml. 5 avd. 3 häft. (Nr 3.) 1

Ehuru de motiv, som i förevarande motioner anföras, äro till sin allmänna läggning något olika, i det att motionen nr 172 mera principiellt tar sikte på de militära övningarnas obehövlighet och de militära utgifternas nedsättande, under det att motionen nr 234 mera behandlar de nuvarande svårigheterna på livsmedelsproduktionens område som ett praktiskt problem, som för tillfället måste på bästa sätt erhålla sin lösning, har utskottet ansett det lämpligt att behandla båda motionerna i ett sammanhang.

*Motion vid
1917 års
riksdag.*

Utskottet vill då till en början framhålla, att vid 1917 års riksdag förelåg en motion av herr Lindhagen med hemställan om militärövningarnas inställande under år 1917 helt och hållet eller i väsentlig mån, vilken motion även bifölls av andra kammaren, men, på grund av att riksdagen helt kort därpå avslutade sina arbeten, aldrig blev föremål för behandling av första kammaren.

*Tjänstledig-
het under
1917 års
militär-
övningar.*

Emellertid har, enligt vad utskottet erhållit kännedom om, under år 1917 fast anställt manskap och värnpliktige beviljats permission — utöver den som enligt tjänstgöringsreglementet under vanliga förhållanden beviljas — i viss utsträckning vid de olika truppförbanden dels för jordbruksarbete och dels för vedhuggning. Sålunda har 6 dagars tjänstledighet beviljats under rekrytutbildningen för biträde med vårarbete inom jordbruket och likaså 6 dagar under repetitionsövningarna samt 4 å 6 dagar under reservtruppövningarna för biträde med skördearbete. För sistnämnda ändamål har även 6 dagars ledighet beviljats under rekrytutbildningen före repetitionsövningarnes början. Frågan om tjänstledighet för vedhuggning har ordnats i samarbete mellan de militära myndigheterna och den offentliga arbetsförmedlingen i länen, och har sådan tjänstledighet under högst 2 veckor beviljats fast anställt manskap och värnpliktige. Dessutom ha 250 man till krigstjänstgöring på Gottland inkallade beviljats 30 dagars tjänstledighet för vedhuggning.

Härovan nämnd tjänstledighet har dock endast beviljats i den mån vederbörandes utbildningsståndpunkt det medgivit och icke i större utsträckning, än tjänsten vid truppförbandet kunnat tillåta.

*1918 års
värnplikts-
övningar.*

För den i förevarande motioner framförda frågans bedömande torde det vara av intresse att lämna en kortfattad redogörelse för på vilka tider under året värnpliktsövningarna infalla. Härvid bortses från de icke vapenföras ävensom studenters och likställdas tjänstgöring.

Vid samtliga vapenslag börjar rekrytutbildningen med en årsklass omkring 1 november och pågår sedan i det stora hela oavbrutet under vintern, våren och delvis sommaren för att avslutas vid infanteriet (huvudmassan av de värnpliktige) den 12 juli, vid kavalleriet den 8 augusti, vid artilleriet den 31 augusti (ett regemente den 22 augusti), vid ingenjörtrupperna den 22 augusti (en del den 7 september), vid trängen den 30 april och vid intendenturen den 28 maj. Repetitionsövningarna, omfattande två à tre årsklasser, taga sin början någon dag mellan den 31 augusti och 10 september samt pågå i 30 à 42 dagar, olika vid olika vapenslag; vid infanteriet börja de den 10 september och sluta den 11 oktober.

Från ovannämnda regler förekomma avvikelser i så måtto, att för vissa delar av ingenjörtrupperna, trängen, intendenturen och några infanteriregementen rekrytutbildningen börjar i april månad (på Gottland 11 februari) för att sedan pågå i en följd tills repetitionsövningarna omedelbart vidtaga.

Utskottet, som i annat sammanhang får tillfälle att taga ställning till frågan om avvapning och det nuvarande försvarssystemets avskaffande, har vid behandlingen av nu föreliggande ämne sökt lämna de mera principella åsikterna om militärförsvarets betydelse å sido och nu sökt samla sig om sådana linjer, som trots kunna medföra ett positivt resultat i motionernas syfte i den mån de omfattats av utskottet.

*Utskottets
yttrande.*

De skäl som åberopas i motionerna, den nuvarande knappheten på livsmedel och nödvändigheten att intet åsidosättes som kan anses gagna livsmedelsproduktionen, har utskottet ansett vara så allmänt kända och erkända, att utskottet ansett obehövt att närmare gå in på desamma. Beträffande nu de svårigheter för jordbruket, som uppkomma genom militärövningarnas förläggningstider, har av den föregående utredningen framgått att en hel årsklass värnpliktiga är upptagen av militärövningar under vårarbetet inom jordbruket och två à tre årsklasser under sista delen av skördetiden, under det att större delen av den under vårarbetet med rekrytutbildning upptagna årsklassen är fri från militärtjänst (fredstjänst) under tiden den 13 juli—10 september. I det föregående har också nämnts, att man redan föregående år genom att permittera de värnpliktiga på lämpliga tider sökt tillföra jordbruket arbetskraft. Som genomgående princip har emellertid gällt, att permission meddelades endast i sådana fall, då vederbörandes egen

utbildning och övningarna för truppförbandet i dess helhet sådant tillåtit.

Utskottet anser att ett fortsatt uppehållande av denna princip icke är fullt förenlig med en nu åsyftad, effektiv hjälp å jordbruket. Den tjänstledighet som, oberäknat tiden för resa till arbetsplats samt åter, erfordras, bör enligt utskottets förmenande icke vara mindre, än för Norrland, två veckor för vårbruket, tre veckor för höbärgningen och två veckor för den övriga skörden, samt för det övriga Sverige två veckor för vårbruket, två veckor för höbärgningen samt tre veckor för skörden av säd och rotfrukter, allt naturligen under förutsättning att övningstiden infaller under tiden för ifrågavarande säsongarbete. Utskottet inser till fullo, att permissioner i den omfattning nu angivits måste medföra svårigheter för den militära utbildningen, men anser, att på grund av rådande exceptionella förhållanden en sådan olägenhet icke kan tillmätas avgörande betydelse.

Ett villkor för den nu förordade ledigheten bör anses vara, att man genom ändamålsenliga åtgärder söker skapa garantier för att den ledigblivna arbetskraften verkligen tillföres jordbruket. Permission synes i första hand böra beviljas sådana personer, som vid inryckningen till militärtjänst varit anställda vid jordbruket. Men även andra, som kunna styrka att de genom offentlig arbetsförmedling eller på annat sätt kunna förskaffa sig jordbruksarbete, böra permitteras. Beträffande tiderna för permission torde det vara erforderligt att de militära myndigheterna var på sin ort samråda med jordbrukssakkunniga för att tillse att permissionen beviljas på för jordbruket lämplig tid. Dock bör permissionen i möjligaste mån anpassas jämväl till den tid, den enskilde styrker att behov av permission föreligger.

Utskottet har också velat uttala, att då ifrågavarande värnpliktiges deltagande i jordbruksarbetet är av allmänt intresse, det torde vara lämpligt att staten genom fria resor på statsbanorna till och från arbetsplats söker underlätta det med permissionen avsedda syftet.

Med stöd av det anförda får utskottet hemställa,

att Andra kammaren, med anledning av förevarande motioner II: 172 och 234, ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att värnpliktige, som under år 1918 ha att undergå värnpliktsövningar, må för tillgodoseende av jordbrukets behov av arbetskraft beviljas tjänstledighet för deltagande i jordbruksarbete samt utfärda

de närmare bestämmelser, som härför kunna befinnas nödiga.

Stockholm den 15 mars 1918.

På utskottets vägnar:

ALEX. THORE.

Vid ärendets slutbehandling hava närvarit herrar *Thore, Hagman**, *Ericson* i Funäsdalen, *Danielsson, Olsson* i Kollungeröd, *Andersson* i Nacka, *Ljungberg, Nilsson* i Vibberbo*, *Lidström och Andersson* i Prästbol*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

har anmälts av herr *Ericson* i Funäsdalen.